

**ПРОБЛЕМА ФОРМУВАННЯ ЦІННІСНОГО СТАВЛЕННЯ ДО ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖЕННЯ МАЙБУТНІХ
ФАХІВЦІВ ХАРЧОВОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ**

У статті розкривається проблема формування ціннісного ставлення до здоров'язбереження майбутніх фахівців харчової промисловості.

Ключові слова: цінність, ціннісне ставлення, підготовка, здоров'язбереження, підготовка, майбутній фахівець.

Сергеева Т.П. Проблема формирования ценностного отношения к здоровьесбережению будущих специалистов пищевой промышленности. В статье раскрывается проблема формирования ценностного отношения к здоровьесбережению будущих специалистов пищевой промышленности.

Ключевые слова: ценность, ценностное отношение, подготовка, здоровьесбережение, будущий специалист.

Sergeeva T.P. The problem of forming the value attitude towards health saving of the specialists to be in the future industry. The problem of solving contradictions between the level of social modern demands of the level of a young specialist training and non effective application (in the teaching and educational process) of the methods which will contribute to health saving of the students, youth and in the future – to the increase of efficiency of their labour, has been examined in the article. The analysis of health condition of the first – year students of Odessa National Academy of Food Technologies, has been carried out. It has shown, that 30,4 % of women and 32,3 % of men don't have any diseases, relatively 50,1 % and 38,2 % of respondents are inclined to have diseases and 19,5 % of women and 29,5 % of men have any diseases. So, the prevailing majority of the students in the Academy, have average and low level of health condition. The motives of going in for sport and Physical Training, as perspective regulators of social and professional activity of the specialists to be in the future industry, have been determined. Both for men and women the main motives of going in for sport are: strengthening of their health, improving of their build, getting a credit and the high rating level. The attitude of the first-year students towards Physical Training and Sport and the level of independent physical activity, have been analyzed. Ranging of values among the first-year students of the technological specialties has been carried out. It has been determined that among the female students the leading values are: a family, health and children and among the male students the leading values are: health, a family and success. It has been summarized, that the defined results determine insufficient understanding by the specialists to be in the food industry, of the health value, health – saving activity; unsatisfactory level of health – saving knowledge, skills, habits and technologies and, as a result, these results have proved the fact of insufficient forming of their value attitude towards health – saving. The importance of forming health – saving attitude of the specialists to be in the food industry has been argued in the article.

Key words: value, value attitude, preparation, health saving, a specialist to be.

Постановка проблеми. Здоров'я людини за умов сучасних темпів світових соціально-економічних і технологічних змін набуває особливого значення. Проблема здоров'язбереження знаходить відображення в законодавчих документах України про охорону здоров'я і в сучасних умовах життя є вкрай актуальною з огляду на стан здоров'я молоді, що дедалі погіршується та занепокоює громадськість. Водночас постійно підвищуються вимоги суспільства до якості підготовки та конкурентоспроможності майбутнього фахівця у ринкових умовах. У цьому зв'язку адаптація молодих фахівців до нових умов праці вимагає від них професійної компетентності, мобільності, стійкої працездатності, гарного здоров'я, які у своїй єдності сприяють високій продуктивності праці. Індиферентне ставлення української молоді до свого здоров'я свідчить про те, що, попри обов'язкові заняття фізичним вихованням у вищих навчальних закладах, лише незначна частина регулярно самостійно займається фізичною культурою та спортом. Натомість у країнах Центральної Європи, Австралії, Японії більшість молоді залучено до цієї діяльності, що демонструє зовсім інше, свідоме ціннісне ставлення до власного здоров'язбереження. Зазначений факт віддзеркалює сутність ціннісного ставлення різних націй до свого здоров'я, що безпосередньо позначається на стані здоров'я, тривалості та якості життя. У роботі Н.А. Башавець [1] зазначено: що розвиненіша країна, то кращі умови створено для здоров'язбереження, помітний вищий культурний рівень нації, більше людей охоплені цією діяльністю, оскільки в них сформовано належне ціннісне ставлення до здоров'язбереження. Визначена проблема, полягає у розв'язанні *суперечностей* між: рівнем соціальних сучасних вимог до рівня підготовки молодого спеціаліста та неефективним використанням у навчально-виховному процесі заходів, котрі сприяли б здоров'язбереженню студентської молоді, а в майбутньому – підвищенню продуктивності їх праці; існуючими підходами до фізичного виховання, які склалися у вищих навчальних закладах, що зорієнтовані лише на покращення фізичної підготовки та вимогами щодо необхідності навчити студентів використовувати набуті знання і вміння та навички для забезпечення собі способу життя, який би сприяв власному здоров'язбереженню, потребою у здорових фахівцях та низьким рівнем їх стану здоров'я та ціннісного ставлення до здоров'язбереження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз широкого спектру філософських, педагогічних, психологічних, соціологічних, медичних тлумачень ключових дефініцій дає змогу підсумувати, що «цінність» – це найзначущі потреби та інтереси особистості; «ціннісне відношення» – спрямованість особистості на діяльність крізь призму власної ієрархії цінностей та переконаність у їх важливості; «здоров'язбереження» – організація власних здоров'язбережувальних дій, уміння використовувати здоров'язбережувальні знання, уміння, навички під час навчальної, спортивної, побутової діяльності та активного відпочинку. Аналіз наукової літератури з проблеми формування ціннісного ставлення до здоров'язбереження майбутніх фахівців у вищих навчальних закладах засвідчив багатоаспектність її теоретичного висвітлення. Зазначена проблема досліджувалась такими вітчизняними вченими, як: Н. Башавець [1] (формування культури здоров'язбереження як світоглядної орієнтації майбутніх фахівців-економістів), Є. Жданова [2] (формування ціннісного ставлення до здоров'я у

студентів педагогічного ВНЗ при вивченні дисциплін медико-біологічного циклу), Н. Ключникова [3] (формування ціннісних орієнтацій у процесі професійного розвитку студентів технічного ВНЗ), З. Литвінова [4] (формування ціннісного відношення особистості до культури здоров'я в освітньому процесі ВНЗ), О. Соколенко [5] (формування ціннісного ставлення студентів вищих педагогічних навчальних закладів до свого здоров'я) та ін.

Метою цієї статті є розгляд проблеми формування ціннісного ставлення до здоров'язбереження майбутніх фахівців харчової промисловості і пошук шляхів її вирішення.

Виклад основного матеріалу дослідження. В період професіогенезу відбувається визначення особистісних цінностей у становленні фахівця. Підготовка майбутніх фахівців харчової промисловості у вищих навчальних закладах передбачає наявність як сформованої ціннісної основи до сприйняття цієї професійної діяльності студентами під час навчання у вищій школі, так і готовності до виконання майбутніх професійних функцій. Оскільки формування готовності майбутніх фахівців харчової промисловості до професійної діяльності є важливим і цінним для людини, котра здобуває свій фах, то навчально-виховний процес вишу має ґрунтуватися на наукових засадах аксіології шляхом реалізації аксіологічного підходу до всіх аспектів професіогенезу, в тому числі, й формування ціннісного ставлення до здоров'язбереження. Ставлення студента до свого здоров'я зазвичай визначається здатністю до збереження життя, до повноцінного виконання свого біологічного, соціального та професійного призначення. Тому виникає потреба не тільки сформувати в майбутнього фахівця харчової промисловості ціннісного ставлення до власного здоров'я, а й зробити його зацікавленим і активним у власному здоров'язбереженні. Ціннісне ставлення у філософії трактується як значущість того або іншого предмета, явища або суб'єкта, яка обумовлена усвідомленими або не усвідомленими потребами, які виражені у якості інтересу або мети.

Дослідник О. Соколенко ціннісне ставлення молоді до свого здоров'я характеризує як особистісне новоутворення, що передбачає сформованість знань та уявлень про цінність здоров'я, позитивну націленість людини на ведення здорового способу життя, свідоме ставлення до нього, сформованість умінь та навичок збереження здоров'я, які впливають на поведінку [5]. Ціннісне ставлення особистості до культури здоров'я З. Литвінова [4] характеризує єдністю об'єктивного та суб'єктивного, де об'єктивне положення людини є основою її виборчої спрямованості на зазначені цінності, які пов'язані з задоволенням потреб цієї особистості в суспільстві. Авторка зазначає, що ціннісно-орієнтаційна діяльність студента щодо культури здоров'я передбачає його участь як суб'єкта освітнього процесу, оскільки це супроводжується напруженою роботою його свідомості і реалізується поетапно: 1) цінність цілепокладання, 2) цінність усвідомлення, 3) цінність осмислення [4]. Ціннісне ставлення особистості, за Є. Ждановою [2] має велике значення, оскільки, по-перше, воно виконує роль внутрішнього стимулу, а по-друге – роль критеріїв, з опорою на які особистість виконує свою поведінку та діяльність. Ціннісне ставлення особистості до здоров'я дослідниця характеризує як особистісну систему відношень суб'єкта до власного здоров'я, яка передбачає знання, усвідомлення його основних складових та стійку мотивацію на збереження та подальше зміцнення здоров'я і цілеспрямовану ціннісно-орієнтаційну діяльність: позитивні зміни в структурі особистісних цінностей, які підвищують значущість здоров'я для індивідуума [2]. Ціннісне ставлення студентів до здоров'язбереження, Н.А. Башавець [1] визначає як їхню внутрішню переконаність у значущості здоров'я, пов'язану з емоційно-вольовою сферою особистості та активністю у відповідній навчально-пізнавальній діяльності. Узагальнюючи вищезазначене, якщо цінності здоров'язбереження сприймаються майбутніми фахівцями як особистісно значущі, вони стають внутрішнім орієнтиром у активній позиції студентів стосовно свого здоров'я, на підставі якого вибудовується й коригується модель їхньої життєдіяльності щодо власного здоров'язбереження, формується світоглядне підґрунтя до здоров'язбереження, що є зовнішньою оболонкою прояву їхніх внутрішніх потреб бути здоровими. Аналіз стану здоров'я 230 студентів 1 курсу Одеської національної академії харчових технологій, з них 160 жінок та 70 чоловіків, показав, що лише 30,4 % жінок та 32,3 % чоловіків не мають захворювань, схильні до захворювань відповідно 50,1 % та 38,2 % респондентів і 19,5 % жінок та 29,5 % чоловіків мають захворювання. Отже, переважна більшість студентів мають середній та низький рівень стану здоров'я. Окреслені результати визначають недостатнє розуміння майбутніми фахівцями харчової промисловості цінності здоров'я, розуміння здоров'язбережувальної діяльності, незадовільний рівень володіння здоров'язбережувальними знаннями, вміннями, навичками та технологіями та, як наслідок, перекожливо доводять про недостатню сформованість їх ціннісного ставлення до здоров'язбереження. Викладачам фізичного виховання вищої школи треба вдосконалити спеціалізовані розділи знань, умінь та навичок щодо здоров'язбереження сучасної молоді, контролю за станом здоров'я, механізм створення та корекції індивідуальних оздоровчих програм, діагностичних карток, а також використання здоров'язбережувальних технологій у освітньому просторі. За результатами анкетних даних цих студентів ми проаналізували їх відношення до фізичної культури та спорту та рівень самостійної фізичної активності.

Було виявлено, що 42,6 % жінок та 39,4 % чоловіків самостійно займаються фізичними вправами 1 раз на тиждень, 40,2 % жінок та 50 % чоловіків – долучаються до фізичної активності 2-3 рази на тиждень, відповідно 14,8 % і 8,8 % респондентів займаються більше 3 разів на тиждень, а 2,4 % жінок та 1,8 % чоловіків взагалі нічим не займаються. Такі показники свідчать, що лише 55 % жінок та 58,8 % чоловіків усвідомлюють значущість фізичної культури для їх здоров'я, активно систематично займаються спортом та достатньо мотивовані до цієї діяльності. Узагальнюючи зазначене, можна стверджувати, що оскільки опитування проводилось лише зі студентами 1 курсу, то робота з формування їх ціннісного ставлення до здоров'язбереження у навчально-виховному процесі їх загальноосвітніх закладів проводилася несистематично, поверхово, з використанням обмеженої кількості методів та здоров'язбережувальних засобів, що потребує корекції у стінах вищого навчального закладу, оскільки ця прогалина може суттєво позначитися на рівні їх майбутньої професійної діяльності. Серед мотивів, які спонукають їх займатися фізичною культурою 18,5 % жінок та 19,6 % чоловіків назвали «здобуття заліку та високого балу рейтингу», 9,6 % та 6,4 % респондентів відповідно визначили «потребу у русі», 27,4 % жінок та 21,1 % чоловіків окреслили важливість «зміцнення їх здоров'я», 2,8 % та 5,4 % респондентів – «досягнення високого рівня працездатності», 18,2 % жінок та 19,5 % чоловіків займаються для «покращення власної тілобудови», 7,4 % та

8 % респондентів – «для покращення загальної фізичної кондиції», 3,5 % жінок та 1,9% чоловіків займаються через «звичку», 8,7 % та 8,8 % опитаних визначили мотивом «відчутну користь від занять», 1,8 % та 2,1 % студентів відповідно окреслили «можливість поспілкуватися», 2,1 % та 3,4 % майбутніх фахівців вказали «позитивне відношення до фізичної культури у колективі» та 0 % жінок і 3,8 % чоловіків головним мотивом занять назвали «приклад товаришів». Отже, як для жінок так і для чоловіків основними мотивами до занять фізичною культурою є: зміцнення їх здоров'я, покращення власної тілобудови, здобуття заліку та високого балу рейтингу. На питання «Які заходи могли б підвищити ваш інтерес до занять фізичною культурою?» 22,9 % майбутніх фахівців харчової промисловості жіночої статі та 15,8 % чоловічої визначили «задоволення потреби у руховій активності», 38,2% жінок та 29,1 % чоловіків – «заняття видами фізичної культури до яких є схильність», 20 % та 26,5 % респондентів відповідно окреслили «підвищення оздоровчої спрямованості цих занять», 8,5 % жінок та 6,8 % чоловіків назвали – «високу організацію занять фізичною культурою», 4,4 % студенток та 5,8 % студентів вказали – «формування свідомої потреби у цих заняттях», 3,6 % жінок та 7,7 % чоловіків окреслили – «високу якість організації занять фізичною культурою», 2,4 % та 8,3 % осіб відповідно не змогли визначитися з відповіддю.

Зазначене доводить, що у сучасних умовах інтерес до занять фізичною культурою могли б підвищити заняття видами фізичної культури до яких є схильність, тобто студент має сам обирати ті види фізичної активності, які йому більш до вподоби і відповідно таке фізичне навантаження призводить до «ефекту задоволення від руху». Проведене ранжування цінностей серед 453 студентів технологічних спеціальностей 1 курсу Одеської національної академії харчових технологій, з них у дослідженні прийняло участь 287 було встановлено, що на першому місці у жінок визначено «сім'ю» (27,1 %), на другому – «здоров'я» (25,2 %), на третьому – «діти» (20,4 %), на четвертому – «успіх» (12,1 %), на п'ятому – «престижну роботу» (10,4 %) і на останньому «гроші» (4,8 %). А студентами чоловічої статі на першому місці визначено «здоров'я» (22,3%), на другому – «сім'ю» (19,2 %), на третьому – «успіх» (18,2 %), на четвертому – «діти» (14,6%), на п'ятому – «престижну роботу» (14,4 %) і на останньому «гроші» (11,3 %). Отже, серед студенток провідними цінностями є: сім'я, здоров'я та діти, а серед студентів – це здоров'я, сім'я та успіх. Вказане потребує корекції щодо ціннісного ставлення майбутніх фахівців до здоров'язбереження. Основоположим принципом формування ціннісного ставлення майбутніх фахівців до здоров'язбереження є активність студента в пошуку здоров'ятворчого сенсу професійної підготовки, занять з фізичного виховання, власної повсякденної практики життєдіяльності, що передбачає спрямованість освітнього процесу ВНЗ на кінцевий результат – становлення здорового, конкурентоспроможного фахівця, який споживає, присвоює і вводить у внутрішній план як особистісно значущі, загальні цінності, норми, значення, способи діяльності в напрямі здоров'язбереження для керівництва ними у своєму повсякденному житті та фаховій діяльності. Процес формування ціннісного ставлення майбутніх фахівців до здоров'язбереження неможливий без цілеспрямованої ролі діяльності викладача фізичного виховання у процесі навчання і виховання студентів. За рахунок впливу особистості викладача формується відношення студентів до дисципліни «Фізичне виховання» (усвідомлюється цінність здобутих знань, формуються ціннісні установки на домінуванні цінності здоров'я у ієрархії людських потреб) і в житті в цілому. Завдання викладача вищої школи, котрий поставив на мету сформувати ціннісне ставлення майбутніх фахівців до здоров'язбереження, полягає у тому, щоб переконати молодь у значущості для них таких цінностей, як здоров'я та здоров'язбереження, організувати таку форму навчально-пізнавальної діяльності та фізичної активності студентів, яка ґрунтується на науковій основі шляхом реалізації аксіологічного підходу, усвідомленні й особистісному ставленні студентів до здоров'язбереження, формуванні їх власного бачення себе в соціумі, професії, усвідомленні системи цінностей і відповідної поведінки у напрямі здоров'язбережувальної діяльності, орієнтації на запити й інтереси студентів щодо фізичної активності, використанні активних форм навчання (тренінгів, проблемних ігрових ситуацій тощо), стимулюванні організації самостійної здоров'язбережувальної діяльності.

На наш погляд, процес підготовки майбутніх фахівців харчової промисловості має бути базованим на засадах аксіології та спрямований на побудову ними свого образу-ідеалу і прагнення до нього як безперервний процес-вчинок над собою, оволодіння студентами інтерактивними методами, інноваційними методиками здоров'язбереження, при цьому вони мають бути залученими до самостійної, активної, пізнавальної, здоров'язбережувальної професійної діяльності. Зазначена діяльність має передбачати розробку відповідних проектів, щоденників самоконтролю, паспорту здоров'я, розробку та корекцію індивідуальних оздоровчих програм, діагностичних карток, відповідних творчих завдань, сценаріїв спортивно-оздоровчих заходів та свят, лекцій та виховних годин, тренінгів, круглих столів, конференцій тощо.

ВИСНОВКИ. Таким чином, вирішення сучасних проблем формування ціннісного ставлення майбутніх фахівців до здоров'язбереження полягає у дотриманні наступних вимог: розуміння і визнання студентами здоров'я та здоров'язбереження як особистісно значущих чеснот, підвищення рівня їх здоров'язбережувальної компетентності, володіння відповідними знаннями, вміннями і навичками, створення здоров'язбережувального середовища освітнього закладу.

ПЕРСПЕКТИВУ ПОДАЛЬШИХ ДОСЛІДЖЕНЬ убачаємо в пошуку найбільш ефективних засобів здоров'язбереження майбутніх фахівців та керування їхньої здоров'язбережувальної діяльності, вивчення зарубіжного досвіду, що дасть змогу призупинити катастрофічне погіршення стану здоров'я сучасної молоді в Україні.

ЛІТЕРАТУРА

1. Bashavec N. A. Teoreticheskie osnovi formirovaniya kulturi zdorovesberejeniya kak mirovozzrencheskoi orientacii buduschih specialistov-ekonomistov: [monografiya] / N. A. Bashavec. – Odessa : Feniks, 2011. – 418 s.
2. Jdanova E.V. Formirovanie cennostnogo otnosheniya k zdorovyu u studentov pedagogicheskogo vuza pri izuchenii disciplin mediko_biologicheskogo cikla: diss... kand. ped. n. : 13.00.02 "Teoriya i metodika obucheniya i vospitaniya" / E.V. Jdanova. – Ekaterinburg, 2005. – 206 s.

3. Klyuchnikova N. N. Formirovanie cennostnih orientacii v processe professionalnogo razvitiya studentov tehniceskogo vuza: diss... kand. ped. nauk: 13.00.08 / Natalya Nikolaevna Klyuchnikova. – Ulyanovsk, 2009. – 229 s.

4. Литвинова З.Н. Формирование ценностного отношения личности к культуре здоровья в образовательном процессе вуза: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.01 "Общая педагогика, история педагогики и образования"/ З.Н. Литвинова. – Ставрополь, 2004. – 192 с.

5. Соколенко О. І. Формування ціннісного ставлення студентів вищих педагогічних навчальних закладів до свого здоров'я: автореф. дис... на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.04 "Теорія і методика професійної освіти" / О. І. Соколенко. – Луганськ, 2008. – 20 с.

УДК 796.011.3

Сиротинська О.К.

Національний технічний університет України «КПІ»

НАУКОВІ ПІДХОДИ ЩОДО ПОНЯТТЯ ГОТОВНІСТЬ СТУДЕНТОК ДО САМОСТІЙНИХ ЗАНЯТЬ ФІЗИЧНОЮ КУЛЬТУРОЮ

У статті розкриваються різноманітні наукові підходи щодо тлумачення поняття готовність студенток до самостійних занять фізичною культурою. Уточнено поняття готовність студенток до самостійних занять фізичною культурою, яке було визначено у нашому дослідженні як інтегроване особистісне утворення і проявлялось в усвідомленні студенток суспільної та особистісної значущості фізичного здоров'я, дотриманню здорового способу життя і володінню важливими для цього знаннями, уміннями та якостями.

Ключові слова: готовність, студентки, заняття, навчання, діяльність, самостійні заняття, фізична культура.

Сиротинская Е.К. Научные подходы к понятию готовность студенток самостоятельно заниматься физической культурой. В статье раскрываются разнообразные научные подходы к толкованию понятия готовности студенток самостоятельно заниматься физической культурой. Уточнено понятие готовности студенток самостоятельно заниматься физической культурой, которое было определено в нашем исследовании как интегральное личностное преобразование и проявлялось в осознании студенток общественной и личностной значимости физического здоровья, соблюдению здорового образа жизни и владением важными для этого знаниями, умениями и качествами.

Ключевые слова: готовность, студентки, занятия, учеба, деятельность, самостоятельные занятия, физическая культура.

Syrotynska O.K. Scientific approaches to the concept of readiness of students for independent exercising. The article describes a variety of scientific approaches to the concept of readiness of students for independent exercising programs. According to the results of study of scientific approaches to the interpretation of the concept of "readiness" and definition of readiness to certain human activity, we have made the following conclusions. Readiness and preparedness for activities in reference literature is defined differently and is considered by scientists as predicted selective activity of the individual at the stage of preparation for the activity; combination of different factors that reflect the human condition; as a stable personality characteristic, that includes positive attitude to work, abilities, personal qualities, motives, aggregate of knowledge, skills and different types of aims that contribute to success. Based on the theoretical and practical analysis of the target problem, the conclusion has been made that readiness for independent exercising is the goal of the educational process in higher physical education, which provides further grounds for students for choosing future life and career steps. So, the concept of readiness of students for an independent exercising program is considered by us as an integrated personality formation, which manifests itself in the understanding of social and personal significance of physical health by students, their internal motivation to healthy lifestyle and sufficient amount of important knowledge, skills and qualities for it.

Key words: readiness, students, class, education, activities, independent study, physical culture.

Постановка проблеми. Новий етап розвитку вищої школи в Україні обумовив широке впровадження різноманітних технологій у процес навчання та виховання студентської молоді, головним постулатом яких є надання кожному студенту необмежених можливостей для самовдосконалення і набуття освіти. Важливе місце в успішному вирішенні освітньо-професійних завдань належить міцному здоров'ю та працездатності студентської молоді. Відомо, що одним із діючих засобів вирішення цієї проблеми є залучення студентської молоді до занять фізичною культурою. Особливого значення набувають цілеспрямовані дії щодо збереження стану здоров'я студенток, яке є невід'ємною складовою частиною здоров'я нації в цілому і має провідне значення для забезпечення сталого розвитку суспільства. Формування самостійності студенток, розвиток самодіяльності і ініціативи в студентському середовищі стає в останні роки одним із головних напрямків навчально-виховної роботи з фізичного виховання у вищих навчальних закладах. Само це покладає на фізичне виховання важливу відповідальність за стан здоров'я та рівень фізичної підготовленості студенток, а також сформовану готовність до самостійних занять фізичною культурою. Тому розуміння поняття «готовність» до самостійної діяльності і в тому числі до самостійних занять фізичною культурою потребує наукового підходу до цієї проблеми та уточнення змісту цього поняття.

Аналіз останніх досліджень і публікацій різних аспектів формування готовності молоді до різноманітних видів